

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ABDULLA QODIRIY NOMIDAGI
JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**IJODIY (KASBIY) IMTIHONLAR DASTURI VA
BAHOLASH MEZONI**

**KIRISH IMTIHONLARIDA O‘ZBEKISTON TARIXI FANI
MAVJUD BARCHA TURDAGI YO‘NALISHLAR
(KO‘ZI OJIZLAR) UCHUN DASTUR (majburiy fan bo‘yicha)**

Jizzax-2023

Dastur Jizzax davlat pedagogika universiteti Kengashida ko‘rib chiqilgan va ma’qullangan. 2023 yil “____” _____dagi “____” sonli majlis bayoni.

Ushbu dastur O‘zbekiston Milliy universiteti o‘quv-uslubiy kengashi tomonidan 2023- yil “27” iyundagi №6 sonli majlis bayoni bilan tasdiqlangan Dastur asosida tayyorlangan.

Tuzuvchilar:

Jizzax davlat pedagogika universiteti
O‘zbekiston tarixi kafedrasini mudiri,
dotsent F. Toshboyev

Jizzax davlat pedagogika universiteti
O‘zbekiston tarixi kafedrasini
o‘qituvchisi O.Abdigapparov

Taqrizchilar:

Jizzax davlat pedagogika universiteti
O‘zbekiston tarixi
kafedrasini dotsenti R.Nurqulova

Jizzax davlat pedagogika universiteti
O‘zbekiston tarixi
kafedrasini katta o‘qituvchisi A.Valiyev

KIRISH

Bakalavr ta'limi yo'nalishlari bo'yicha ijodiy (kasbiy) imtihon dasturi o'rta maxsus va kasb-hunar kollejlari hamda umumta'lim maktablarining "O'zbekiston tarixi" fani dasturi asosida tuzilgan bo'lib, "Qadimgi O'rta Osiyo tarixi", "O'rta asrlarda O'zbekiston tarixi", "Yangi va eng yangi davrlarda O'zbekiston tarixi" davrlaridan abituriyentlarning amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlashda foydalaniladi.

Fanning maqsadi va vazifalari

Bakalavr ta'limi yo'nalishlarida o'quvchilarni tayyorlash bo'yicha ijodiy (kasbiy) imtihonlar abituriyentlarning shu sohada bo'lgan qiziqishi, bilim darajasi va kelajakda tarix ta'limi kasbi bo'yicha faoliyat yuritish kompetentsiyalarini belgilash maqsadida ishlab chiqilgan va abituriyentlarning tarix ta'lim sohasida nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay olishi bo'yicha amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlash maqsadida o'tkaziladi.

O'zbekiston tarixi fani bo'yicha tuzilgan ushbu dastur ikki qismdan iborat bo'lib, uning birinchi qismi O'zbekiston tarixiga bag'ishlangan. Dastur ko'zi ojiz abituriyentlar uchun mo'ljallangan bo'lib, Davlat ta'lim standartlari talablari asosida tuzilgan. O'zbekiston tarixi qismida asosan xalqimizning eng qadimgi zamonlardan to hozirgi kunlargacha bosib o'tgan uzoq va murakkab tarixiy yo'lini, eng yangi tarixini hamda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ma'naviy hayotini xolisona o'rganish, mamlakatimizning demokratlashtirish va iqtisodiyotni bozor tamoyillari, jahon hamjamiyatiga har tomonlama integratsiyasini chuqurlashtirish, xorijiy mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyotini ilmiy va amaliy ahamiyati kabi mavzular o'rin olganki, ushbu mavzular abituriyentlar bilimini baholashda muhim o'rin tutadi.

Ushbu dastur ko'zi ojiz abituriyentlar uchun mo'ljallangan. Ushbu dastur bo'yicha kasbiy (ijodiy) imtihonlar abituriyentlarning Tarix fanlari bo'yicha amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlash maqsadida o'tkaziladi

Abituriyentning bilimiga qo'yiladigan talablar

Bakalavr ta'limi yo'nalishlariga imtihon topshiruvchi abituriyentlar O'zbekiston tarixidan: O'zbekiston tarixini o'rganishdagi asosiy nazariy metodologik masalalar. Markaziy Osiyo ibtidoiy jamiyat davrida. Urug'chilik jamoalarining makonlari. Moddiy va ma'naviy madaniyat. Markaziy Osiyo hududida ilk davlatchilikning vujudga kelishi. Qadimgi Sug'diyona (So'g'd), Baqtriya, Xorazm. "Avesto". Markaziy Osiyo xalqlarining Ahamoniylarga qarshi mustaqillik uchun kurashi. Makedoniyalik Aleksandr istilosi va Spitamen qo'zg'oloni. O'rta Osiyo Salavkiylar davlati va Yunon-Baqtriya davlati tarkibida. Qang'. Parkana. Buyuk Ipak yo'lining paydo bo'lishi va uning roli. Kushon podsholigi. Ilk o'rta asrlar davlatlarining shakllanishi (Eftaliylar davlati, Turk xoqonligi). O'rta Osiyo xalqlarining arablar istilosiga qarshi kurashi. Movarounnahrda islom dinining yoyilishi. Movarounnahr Somoniylar davrida. G'aznaviylar, Qoraxoniylar, Saljuqiylar davlatlari. O'zbek xalqining shakllanish jarayoni. Qoraxoniylar bosqini va Xorazmshoh-anushteginlar davlatining

yuksalishi. XI-XII asrlarda Markaziy Osiyoning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi xususiyatlar. Oʻrta Osiyoda uygʻonish davrida fan va madaniyat. Moʻgʻul bosqinchilariga qarshi Markaziy Osiyo xalqlarining kurashi. Movaraunnahr Chigʻatoy ulusi tarkibida. Amir Temur davlati. Movarounnahr Temuriylar davrida.

Abituriyent. Shayboniylar va Ashtarxoniylar davlatlari. XVII-XIX asr birinchi yarmida siyosiy hayot. Oʻrta Osiyo xonliklarining maʼmuriy boshqaruv tizimi, aholining etnik va ijtimoiy tarkibi, xoʻjaligi. Buxoro amirligi, Xiva va Qoʻqon xonliklarining rivojlanish xususiyatlari. XVI-XIX asming birinchi yarmida qoraqalpoqlar. Qoraqalpoq va boshqa turkiy koʻchmanchi qabilalar yozma tarixiy manbalarda. Qoraqalpoqlarning shakllanish jarayonlari. XVIII-XIX asrlarda quyi Sirdaryo qoraqalpoqlari. Qoraqalpoq madaniyati. Oʻrta Osiyo xonliklarining savdo- diplomatik aloqalari. XVI-XIX asr birinchi yarmida Oʻrta Osiyo xalqlari madaniyati. Ingliz-rus raqobati. Oʻrta Osiyoga Rossiya imperiyasining istilochilik yurishlari. Turkiston general-gubematorligining tashkil topishi. Oʻrta Osiyoni Rossiya tomonidan bosib olinishining iqtisodiy va siyosiy oqibatlari. 1873-1876 yillarda Qoʻqon xonligidagi xalq qoʻzgʻoloni. Turkistonning agrar va sanoat rivojlanishidagi muammolar va Rossiya imperiyasi siyosati. XIX asr oxirida Turkistonda milliy ozodlik kurashlari. XIX asr oxiri -XX asr boshida Turkiston xalqlari madaniyati. XX asr boshlarida Turkistonda ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayot. Milliy maʼrifatparvarlik harakati. Jadidchilik. Turkiston birinchi jahon urushi yillarida. 1916 yil milliy ozodlik kurashi. 1917 yil siyosiy jarayonlarning Turkistonga koʻrsatgan taʼsiri. Turkistonda sovet tuzumini oʻrnatilishi. Turkiston muxtoriyati. Sovetlarga qarshi milliy ozodlik harakatlari. 1917-1924 yillarda Buxoro va Xiva xonligidagi siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy ahvol. 1924 yil Oʻrta Osiyoda oʻtkazilgan milliy davlat chegaralanishidagi muammo va ziddiyatlar. Oʻzbekiston totalitar tuzum sharoitida - ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayot. Siyosiy qatagʻonlar va ularning oqibati. Qoraqalpogʻiston ASSRning OʻzSSR tarkibiga kiritilishi. Oʻzbekiston xalqining fashizmga qarshi kurashdagi ishtiroki. 1946-1985 yillarda Oʻzbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish: yutuqlar va ziddiyatlar. Milliy ziyolilarni qatagʻon qilinishi. Madaniy hayotda “sotsialistik realizm”ni hukmronligi. Oʻzbekiston “Qayta qurish” yillarida. Oʻzbekistonning mustaqillikka erishishi - Oʻzbekiston tarixidagi yangi tarixiy bosqich. Oʻzbekiston Respublikasi suvereniteti va mustaqilligi. Oʻzbekistonda mustaqil demokratik davlat sifatida siyosiy tuzumning shakllanishi. Oʻzbekiston Konstitutsiyasining qabul qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Mustaqil Qoraqalpogʻiston tarixi, uning davlat tuzumi. Ijtimoiy yoʻnaltirilgan bozor iqtisodiyotini qurishga qaratilgan siyosat. Iqtisodiy islohotlar: bosqichlari va natijalari. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining Oʻzbekiston iqtisodiyotiga taʼsiri va uni bartaraf qilishga qaratilgan 2009-2012 yillarga moʻljallangan dasturini amalga oshirilishi. Oʻzbekistonning maʼnaviy hayoti. Oʻzbekistonning jahonda va MDHda egallagan mavqei. Mustaqil Oʻzbekistonning tashqi siyosati. Oʻzbekistonning xalqaro tashkilotlarda ishtiroki.

Oʻzbekistonning xalqaro terrorizmga qarshi kurashdagi ishtiroki. Oʻzbekiston va Markaziy Osiyo mamlakatlari. Mustaqil Oʻzbekiston-demokratik islohotlar va fuqarolik jamiyat asoslarini shakllanishi yoʻlida. 2017-2021 yillarda

O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi haqida bilimlarga ega bo'lishi lozim.

IJODIY (KASBIY) IMTIHON NATIJALARINI BAHOLASH MEZONI

Ko'zi o'jizlar uchun ijodiy imtihon 5 ballik tizimda baholanadi.

Ko'zi o'jizlar uchun kirish imtihonlari og'zaki tarzda o'tkaziladi va har bir imtihon biletiga uchtadan nazariy savol kiritiladi.

Ijodiy imtihonni baholashda quyidagi mezonlardan kelib chiqiladi:

1. Abituriyentning javobi 5 ("a'lo")ga baholanishi uchun:

- Abituriyent tarixning qadimgi davridan to hozirgi kun tarixigacha bo'lgan bosqichni mukammal bilishi lozim;
- Har bir tarixiy voqealar aniq tarixiy dalillarga asoslanishi kerak.
- Javoblarda tarixiy voqealar bo'lib o'tgan jo'g'rofiy hudud ham aniq ifodalanishi zarur.
- Javoblarda keraksiz har xil gaplardan ko'ra, ko'proq aniq faktlar hisobga olinadi.
- Mustaqillik davri tarixiga, mamlakatimizning ichki va tashqi siyosatiga, madaniyatiga, iqtisodiga, huquqiga tegishli savollarga yanada aniqroq javob berilishi kerak.
- Qo'shimcha savollarga ham to'liq va to'g'ri javob berish lozim.

2. Abituriyentning javobi 4 ("yaxshi")ga baholanishi uchun:

- Tarixning hamma bosqichlari bo'yicha umumiy bilimga ega bo'lishi va uni dadil izohlay olishi lozim;
- Tarixni arxeologik va etnografik materiallar bilan qo'shib asoslay olishi kerak;
- Tarixiy davrlashtirish bosqichlarini aniq tushuntira olishi lozim;
- Mustaqil O'zbekiston Respublikasining eng yangi tarixi (1991-2021 yillar) bilan bog'liq voqealariga aniq javob bera olishi kerak.
- Biror-bir tarixiy davrga tegishli berilgan qo'shimcha savolga aniq va puxta javob berilishi lozim.

3. Abituriyentning javobi 3 ("o'rta")ga baholanishi uchun:

- Abituriyent belgilangan savollarga maktab tarix fani dasturi bo'yicha umumiy tushunchaga ega bo'lib, javoblarni har tamonlama asoslanishga harakat qilishi kerak;
- Javoblarda har bir tarixiy davr fakt, manbalar, arxeologik materiallarga asoslanishi lozim;
- Javob berayotganda bo'lib o'tgan har bir tarixiy voqealarga aniqlik kiritilishi kerak, umumiy gaplar yoki taxminiy javoblardan uzoqroq bo'lishi maqsadga muvofiqdir.

4. Abituriyentning javobi quyidagi hollarda 2 ("qoniqarsiz")ga baholanadi:

- Abituriyent tarixiy taraqqiyotning qadimgi davridan to hozirgi kunimizgacha bo'lgan tariximizni asoslay olmasa;
- Tarixiy davrlashtirish bosqichlaridan, davlatchilik tarixidan etarlicha ma'lumotga ega bo'lmasa;
- Tarixiy voqealarni aniqligiga ishonchsizlik bilan javob bersa;
- Mustaqil O'zbekiston Respublikasining yangi tarixiga tegishli tarixiy voqealarni ifoda etuvchi javoblari maqsadga muvofiq deb topilmasa;

- Tarixiy mavzular bo'yicha berilgan qo'shimcha savollarga mujmallik va noaniqlik bilan javob berilsa.

Ijodiy (kasbiy) imtihon komissiyasi tarkibi va uning faoliyatini tashkil etish

Imtihon komissiyasi faoliyati 2023-2024 o'quv yili qabul komissiyasi tomonidan tashkil etiladi.

O'zbekiston tarixi fanidan sinovlar mavjud barcha turdagi ta'lim yo'nalishlari bo'yicha ijodiy (kasbiy) imtihon komissiyasi tarkibi odatda uch nafar a'zodan kam bo'lmagan holda tashkil etiladi.

Ijodiy(kasbiy) imtihon natijalari uch kun muddatdan kechiktirilmagan holda e'lon qilinadi.

O'zbekiston tarixi fanidan sinovlar mavjud barcha turdagi ta'lim yo'nalishlari bo'yicha ijodiy (kasbiy) imtihon natijalaridan norizo abituriyentlarning murojaatlarini ko'rib chiqish bo'yicha appellatsiya komissiyasi tashkil etiladi.

Appellatsiya komissiyasi tarkibi va uning faoliyatini tashkil etish

Appellatsiya komissiyasi universitet qabul komissiyasi tomonidan tashkil etiladi.

Abituriyent ijodiy(kasbiy) imtihon natijalari e'lon qilingan vaqtdan boshlab, 24 soat ichida appellatsiya komissiyasiga og'zaki yoki yozma shaklda murojaat etishi shart. Belgilangan muddatdan keyin murojaat qabul qilinmaydi.

Apellasiya komissiyasi abituriyentning faqat o'zining ishi bo'yicha bildirgan murojaatini yuzma-yuz abituriyentning ishtirokida ko'rib chiqadi va yakuniy qarorni beradi.

Qabul komissiyasi mas'ul kotibi:

G'. Qodirov